

- **FRANTIŠEK PAROLEK** Úroveň C

I. Paradoxy české účasti v první světové válce

První světová válka vypukla v létě roku 1914. Na rozdíl od všech předpokladů trvala dlouhé čtyři roky (čeští vojáci v Rusku bojovali dokonce šest let) a stala se do té doby nejničivější válkou v dějinách lidstva. Zamíchala osudy jednotlivců i celých národů. Pro Čechy znamenala velkou naději na změnu, ale přinesla jim také složitá rozhodování a mnohé osobní i rodinné tragédie.

Dokument 1: Otec a strýc (Vypráví Radegast Parolek, syn Františka Parolka. – Záznam rozhlasového vysílání.)

*Radegast Parolek: Osudy (1/10)
Český rozhlas 3 – Vltava. 4. 4. 2011*

Dokument 2: Mapa Evropy v období první světové války

Mapa převzata z učebnice dějepisu pro střední škol - Robert Kvaček: České dějiny 2. Praha 2002. Upravena.

- 1) **Jak se živilí bratři Parolkovi před první světovou válkou? (Dokument 1)**
- 2) **Proč je válka rozdělila? (Dokumenty 1, 2)**
- 3) **Který z nich vstoupil do armády dobrovolně? Zkus odhadnout, proč. (Dokumenty 1, 2)**

Dokument 3

Císaři Františku Josefovi I.

Jsme velezrádci! Starče krvavý,
Slyšíš tu bouři z věků tmy?
Krvavé hlavy,
mučených davy,
plamen, jenž v tebe udeří žhavý,
To jsme my!

Jsme velezrádci! Zabíjej, kate!
Srdce nám vyrvi, můžeš-li!
To plémě klaté
mučením svaté
nezničíš nikdy, krvavý kate,
My jsme lvi!

Úryvek z básně F. Parolka zapsané v jeho deníku z roku 1916.
Deník je nyní v majetku Národního muzea.

- 1) Koho Parolek v básni nazývá velezrádci? Vysvětli za pomoci informací z dokumentů 1 a 2.**
- 2) Kterými slovy básník oslovuje rakouského císaře Františka Josefa I.? Proč věnuje báseň právě jemu?**
- 3) Jakým způsobem je v básni vykreslen český národ?**

Dokument 4: Osud Klementa Parolka

Tragický byl osud bratra Klementa, který musel za první světové války narukovat do rakouské armády (...) V té době už rakouské vojenské úřady věděly, že jeho bratr František bojuje jako dobrovolník v České družině proti Rakousku a vykonává v jejich řadách průzkumnickou službu. Proto byl Klement pod jejich nepřetržitým dozorem, nasazován na nejnebezpečnější úseky a soustavně šikanován. (...) Klementova citlivá umělecká povaha nebyla s to tyto represe snést, a tak volil raději dobrovolný odchod ze života.

Radegast Parolek. Mé krásné i kruté 20. století. Academia, Praha 2013, str. 31

- 1) Jaký dopad mělo Františkovo vojenské angažmá na život jeho bratra?**

SHRNUTÍ:

První světová válka měla pro Čechy obzvláště paradoxní nádech: bojovali na obou stranách fronty. Čím to bylo způsobeno?

II. Zborov (2. 7. 1917)

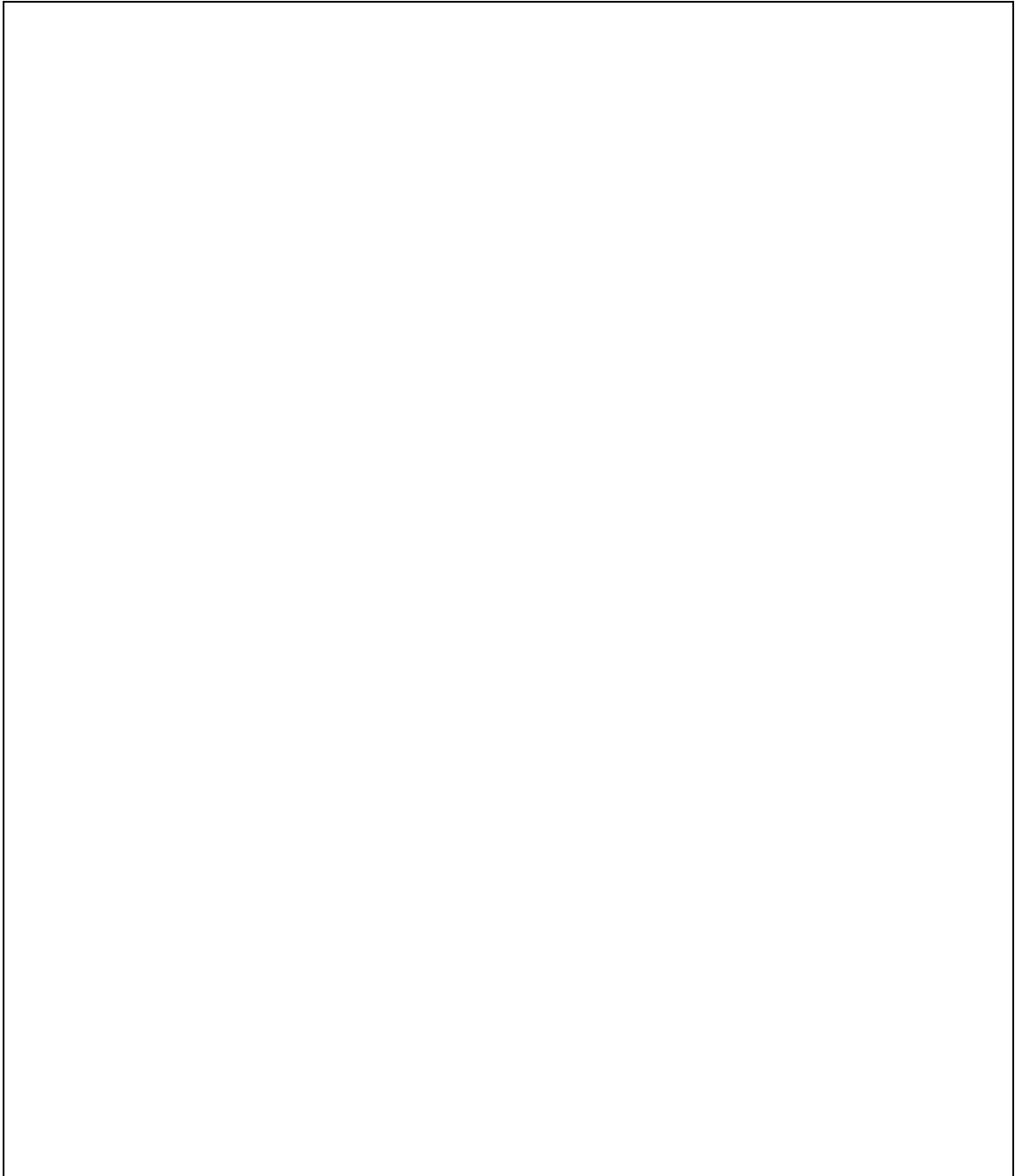
Bitva u Zborova patří k legendárním okamžikům českého boje za nezávislost. Bylo to poprvé, kdy československá brigáda v Rusku dostala příležitost vystoupit jako celek a její triumfální vítězství v bitvě všechny ohromilo. Ruská armáda bohužel nedokázala tohoto úspěchu využít, i přesto však byl výsledek bitvy obrovským povzbuzením pro Čechy na celém světě.

František Parolek se bitvy zúčastnil se svou skupinou fotografů: na zborovské bojiště přijeli již několik dní předem, pečlivě zdokumentovali všechny přípravy stejně jako samotný průběh bitvy. Podrobně celé období F. Parolek popisuje i ve svém deníku.

Dokument 5: Ve zborovských zákopech (Fotografie byly pořízeny členy Parolkovy fotografické skupiny. Nyní jsou v majetku VHÚ.)

- 1) Jaká nálada panuje v zákopech před první velkou bitvou československé brigády?**
- 2) Vžij se do postavy některého z vojáků na fotografiích. Jaký vzkaz bys poslal domů před bitvou?**

Dokument 6: Den D

Začátek bitvy byl ohlášen na následující den 2. července, na devátou hodinu. (...) Fotořafové přespali ve stodole na pytlích s obilím, aby se dostali co možná nejdříve na pozice. Ráno ještě zdokumentovali zajatce a poté vyrazili do zákopů. (...) Dostali se až ke stanovišti velitele brigády, plukovníka Trojanova, který vydal v 8.45 hod. rozkaz k útoku. Parolek uvádí, že 1. a 2. nepřátelská linie byly prolomeny během prvních pěti minut. Z dělostřelecké pozorovatelný sledoval s kolegou Rumlem celý terén až do průlomu čtvrté nepřátelské linie. Prožitek prvních okamžiků bitvy musel být pro všechny nesmírně intenzivní: *„Obraz byl úchvatný, hoši letěli jako okřídlení lvi. Rýmy výbuchů ručních granátů, bleskurychlé pohyby bodáků a splašený cval zajatců, kterým byl narychlo vyznačen směr, kudy mají utíkat. Boj ručními granáty zněl příšerně. Když utichnul za druhou linií, byly naše okopy naplněny proudem raněných.“* (...) Velitel brigády byl prý nadšen rychlým nástupem našich jednotek.

Po dobytí třetí linie kolem desáté hodiny dopolední (...), i když byl původně dán rozkaz k návratu do zákopů, vrhali se naši do čtvrté linie. V té době (mezi jedenáctou a čtrnáctou hodinou, kdy bylo dobyto návrší zvané Mogila ...) se Parolek s Rumlem a Lhotským vydali přímo do zákopů. Procházeli proudy raněných a vše fotografovali. Parolek si poznamenal, že raněným vojákům pomáhali čeští zajatci, kteří ještě před několika hodinami stáli na nepřátelské straně.

*Ilona Krbcová. Z deníku umělecké skupiny Františka Parolka.
In Historie a vojenství. 2011, ročník 60, č. 2. Str. 120-123.*

- 1) Jak strávil den zborovské bitvy F. Parolek?**
- 2) Kdo je autorem popisu prvních okamžiků bitvy (text psaný kurzivou)?**
- 3) Které části textu dokumentují nadšení, s nímž šli Čechové do útoku?**
- 4) I do zborovské bitvy se promítlo paradoxní postavení Čechů na bojištích první světové války. Kde je o tom v ukázce důkaz?**

Dokument 7A: Po boji v rakouských zákopech (Fotografie převzata z knihy *Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi. Díl II. Praha 1929, str. 10*)

Dokument 7B: Na ruském obvažišti (Fotografie převzata z knihy *Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi. Díl II. Praha 1929, str. 11*)

1) Co spojuje vítěze i poraněné?

Dokument 8: Velké vítězství Čechoslováků

O bitvě u Zborova informovaly mnohé světové deníky. Díky tomu se o ní dozvěděli např. i čeští váleční zajatci v Itálii. Vzpomínka pochází z pera jednoho z nich, redaktora „Oznamovatele čs. dobrovolnického sboru“, kapitána Josefa Logaje.

Už se bohužel nepamatuji, který bratr to byl (...) Nevím opravdu. Jen to si pamatuji, že byl velmi rozechvěn. „Tu máš a honem piš!“ slyším ještě dnes. „Naši to vyhráli, naši to, bože, vyhráli...!“ a podal mně noviny z 5. července, v nichž teprve byla zpráva o vítězství zborovském. Římský „Giornale d’Italia“ měl jsem ihned v ruce, zběžně nahlédl na tučný nadpis na první straně. V běhu ještě dodnes vidím: „La grande vittoria degli Czechoslovacchi in Galizia.“ /Velké vítězství Čechoslováků v Haliči. / (...) Během několika sekund napsal jsem prostě překlad ruské úřední zprávy z „Giornale d’Italia“ (...) a vyvěsil na sloup. Téhož dne prošlo barákem jistě 2000 lidí. Všichni chtěli vědět, co a jak je! Odpoledne počali do „kanceláře sboru“ chodit zajatci. Hlásili se za dobrovolce. Počet jich stále vzrůstal a večer bylo jich více než 100. V táboře panoval veselý ruch. Dobrovolci jásali. Bylo po barácích plno zpěvu, víno se pilně nosilo z kantin.

Exempla trahunt. Kapitán italských legií Josef Logaj.

In Památce pětiletého výročí bitvy u Zborova. Památník odboje, Praha 1922. Str. 33

- 1) Kdo a proč upozornil kapitána Logaje na zprávu o zborovském vítězství?**
- 2) Jak na kapitána Logaje zpráva zapůsobila?**
- 3) Jakou náladu vyvolala zpráva o zborovské bitvě v zajateckém táboře?**

Dokument 9: Pohlednice F. Parolka

(František Parolek. *Dopisnice* = Počtovaja kartočka. Informačně osvětový odboj Československého vojska na Rusi. Kolem roku 1920.)

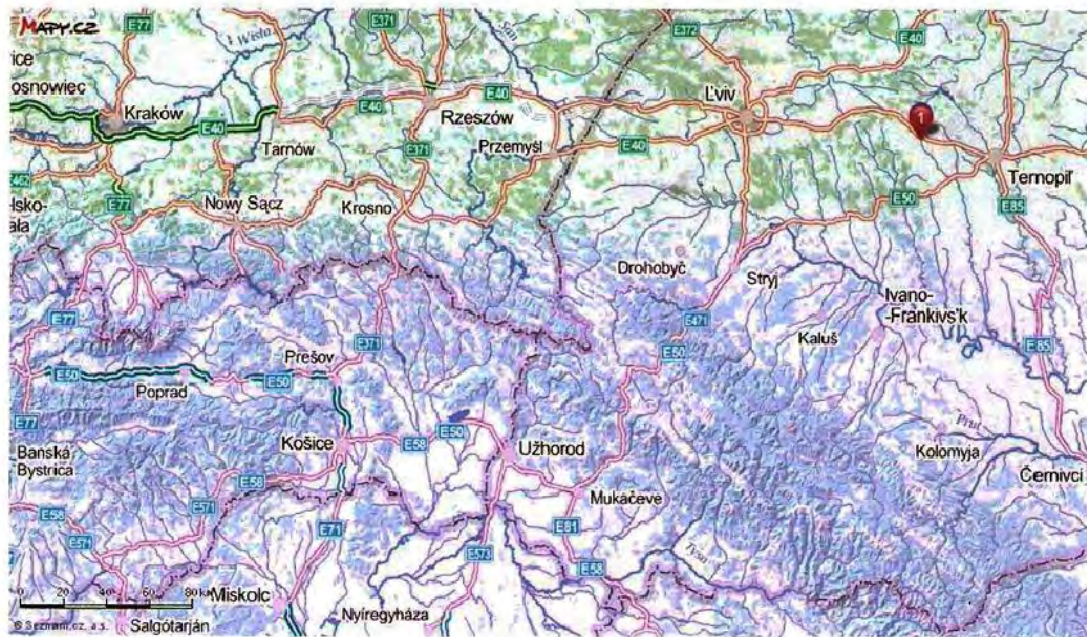

1) Popiš pohlednici. Které motivy autor použil k připomenutí bitvy?

2) Které datum je napsáno na pohlednici? Proč se neshoduje s naším datem (2. 7. 1917)?

Dokument 10A: Turistická mapa – Zborov (Staženo z www.mapy.cz.)

Dokument 10B: Rakousko-Uhersko a nástupnické státy (Mapa převzata z učebnice dějepisu pro střední školy. Robert Kvaček: *České dějiny 2*. Praha 2002, str. 99.)

1) Zborov, místo slavné bitvy, je malá obec rozkládající se nedaleko města Ternopil. Na turistické mapě (dok. 10A) je Zborov označen

červeným balonkem s číslem 1. Na území kterého státu se dnes obec nachází?

2) Dokument 10B ukazuje původní hranice Rakouska-Uherska a hranice nástupnických států, které se po skončení první světové války utvořily. Po prostudování této mapy řekni, kde se Zborov nacházel v době bitvy a kterému státu připadl po roce 1918.

3) Na základě svých dějepisných znalostí zrekapituluj, kterým zemím obec Zborov v průběhu dvacátého století připadla a v souvislosti s jakou událostí se pravděpodobně změna „majitele“ odehrála.

SHRNUTÍ (pětilístek):

ZBOROV

III. Bilingvní rodina?

Pobyť v Rusku ovlivnil i Parolkův soukromý život. Po skončení bojů se do Československa nevrátil sám – přivedl si s sebou manželku lotyšského původu. Měli spolu tři děti. Nejstarší z nich, Radegast Parolek, zdědil po matce lásku k Pobaltí.

Dokument 11: Ceremonie (Fotografie převzata z knihy *Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi. Díl IV. Praha 1929, str. 815*)

1) Jakou ceremonii fotografie zachycuje?

2) Co je na situaci neobvyklého?

3) Které církvi náleží kostel, v níž obřad probíhá? Lze to z fotografie poznat?

Dokument 12: Žádost (Žádost je uložena ve Vojenském historickém archívu.)

Náčelníku Voj. Spr. M. Voj.

B.

Žádost.

Svoji žádost Seb. A" opravuji v tomto smyslu:

Žádám o svolení k uzavření zákonného sňatku se d. Dagmarou Tarjeonou Salmins (latyšské národnost). 21 letou (protestantkou), dcerou vdávka z Rigy, příslušnou do Kurlandie (nynější Latvie).

Žádost svoji odůvodňuji tímto:

Jsem 37 let star (roz. 1882 r.), voboden, do Č.S. vojska vstoupil jsem 20 srpna 1914 r. Dle příloz. lékařského vyvědčení zdrav. Nevěsta moje je inteligentní úplně odpovídající mému stavu z měšťanské rodiny, ovládá jazyk: Ruský, německý, latyšský, estonský. Známost moje s ní tvoří roke znám úplně její povahu a rozhodnutí moje je vážné.

Vyjímečnost případu odůvodňuji:

V minulém roce žila nevěsta se vojáčkem matkou v Omsku (otec zemřel v Petrohradu v tomto roce) zde již za její známosti matka nevěsty zemřela a já se stal d. Dagmarou která takto ošla se úplně sama, jako svoji nastávající ženu, pod svoji ochranou.

Radový poručík
v pravomoci Voj. Spr. M. V.
náč. ústř. fotograf. laboratorie
por. Jarolek Fr.

1) Kdo je autorem žádosti a komu je adresována?

2) O co pisatel žádá?

3) Jak svoji žádost odůvodňuje?

Dokument 13: Vzpomínka na matku

(Matka) byla velmi pečlivá a čistotná, urostlá, vyšší postavy, světlavá, tuším s modrýma, lehce nazelenalýma očima. Podle dochovaných fotografií to musela být opravdová krasavice. (...) Zemřela jako devětadvacetiletá při opožděné operaci slepého střeva, pouhé tři roky po otcově předčasném skonu. Z nás dětí jsem snad jediný, kdo si matku zapamatoval. Učila se se mnou, když jsem začal chodit do první třídy (...) Pokoušela se mě naučit říkat některá slova a číslovky po lotyšsku, ale její smrt brzy toto učení přerušila. V paměti mi toho zůstalo jen velmi málo. První třídu jsem si musel dokonce zopakovat, protože moje čeština tím tehdy utrpěla a matčin jazyk jsem byl nucen si později osvojit z knih.

Radegast Parolek. Mé krásné i kruté 20. století. Academia. Praha 2013. Str. 57

1) Kdo je autorem vzpomínky? Jaký byl jeho vztah k Františku Parolkovi?

2) Autor vzpomínky říká, že byl vychováván ve dvou jazycích. Byla podle něj tato výchova úspěšná? Z jakých příčin?

3) Vyhledej na internetu bližší životopisné údaje o Radegastu Parolkovi. Jaké bylo jeho povolání?

Dokument 14 : Jazykové nadání

Ona (matka) se naučila krásně česky, já jsem našel dokonce v pozůstalosti otcově taky její dopisy psané česky a nenašel jsem tam žádnou chybu. Byla velmi vzdělaná, ona mluvila plyně nejenom tedy v rodném lotyšském jazyce, ale mluvila taky rusky i německy. A naučila se velice dobře i česky. Čtyři jazyky ovládla hbitě a já si myslím, že mám po ní ty své geny jazykové, protože já jsem četl v době svých vědeckých prací v šestnácti jazycích. Ve všech slovanských, ve všech baltických, o německém a francouzském ani nemluvě, protože franštinu jsem měl na gymnáziu a německy se v Praze před válkou mluvilo běžně.

Radegast Parolek: Osudy (1/10). Český rozhlas 3 – Vltava. 4. 4. 2011

1) Co říká Radegast Parolek o jazykových dovednostech své matky?

2) Jak se podle něj tyto dovednosti promítly do jeho nadání?

REFLEXE (Poslední slovo patří mně)

- 1) Zvol si jednu pasáž z dokumentů 12-14 nebo některý detail z fotografie (dokument 11) – vyber si něco, co vzbudilo tvoji pozornost.
- 2) Ke zvolenému citátu (ke zvolenému detailu fotografie) napiš stručný komentář: proč tě právě toto místo zaujalo, co si o tématu myslíš, jaké otázky se ti v této souvislosti honí hlavou apod.
- 3) Dále postupuj podle pokynů učitele ve třídě.

IV. Odkaz Františka Parolka

Z Rusi manželé Parolkovi odjeli roku 1920. Usadili se v Praze, F. Parolek začal pracovat v nově vzniklém Památníku odboje jako správce fotoústředí. Veškerý fotografický materiál, který během války se svými spolupracovníky nashromáždil, předal Památníku, a nyní se soustředil na uspořádání této jedinečné sbírky. Bohužel se však dlouho z klidného života netěšil: zemřel na tuberkulózu šest let po návratu z bojů.

Dokument 15: Úryvek z nekrologu Josefa Kopty

Obdivujete-li někdy krásné filmy, které vám legionáři v biografech předvádějí, žasnete-li, jaké bohatství fotografických obrázků bylo z Ruska, ze Sibiře, z Číny, Japonska, Kamčatky, Indie i Egypta přivezeno, vzpomeňte přitom na drahého nebožtíka, který bude dnes o 14. hodině pochován (...) Neboť br. Parolek to byl, který ve chvílích bojů a nespočetných válečných starostí myslel na to, jak jedinečné okamžiky legionářského života trvale a věrně zachytit, jak přivézt domů obrazy cizích krajů, měst a všemožných kmenů, s nimiž se legie na svých cestách potkaly, a tak vlastně vytvořit reálné svědectví a průkazná ověření velkolepé československé epopeje, odehravší se od Haliče až po Vladivostok. Na jeho naléhání byla organizována velká síť fotografů po celém vojsku, on byl jejich vychovatelem, vůdcem a dirigentem, s vášnivou láskou uskutečňoval svou myšlenku den ze dne a nad přihrádkami roztríděných negativů byl člověkem nejšťastnějším.

Nekrolog vyšel v Národním osvobození 10. 7. 1926.

Zde citováno z: Radegast Parolek. Mé krásné i kruté 20. století. Praha 2013. Str. 58

1) V čem podle J. Kopty spočívá přínos Františka Parolka?

2) Zjistí základní životopisné údaje o autorovi nekrologu. Měl nějaký vztah k československým legiím?

Dokument 16 A - D: Dopisnice

Všechny dopisnice pocházejí z knihy Františka Parolka *Dopisnice / Počtovaja kartočka*. (František Parolek. *Dopisnice = Počtovaja kartočka. Informačně osvětový odboj Československého vojska na Rusi. Kolem roku 1920.*)

A)

B)

c)

d)

1) Přiřaď k jednotlivým pohlednicím jejich názvy.

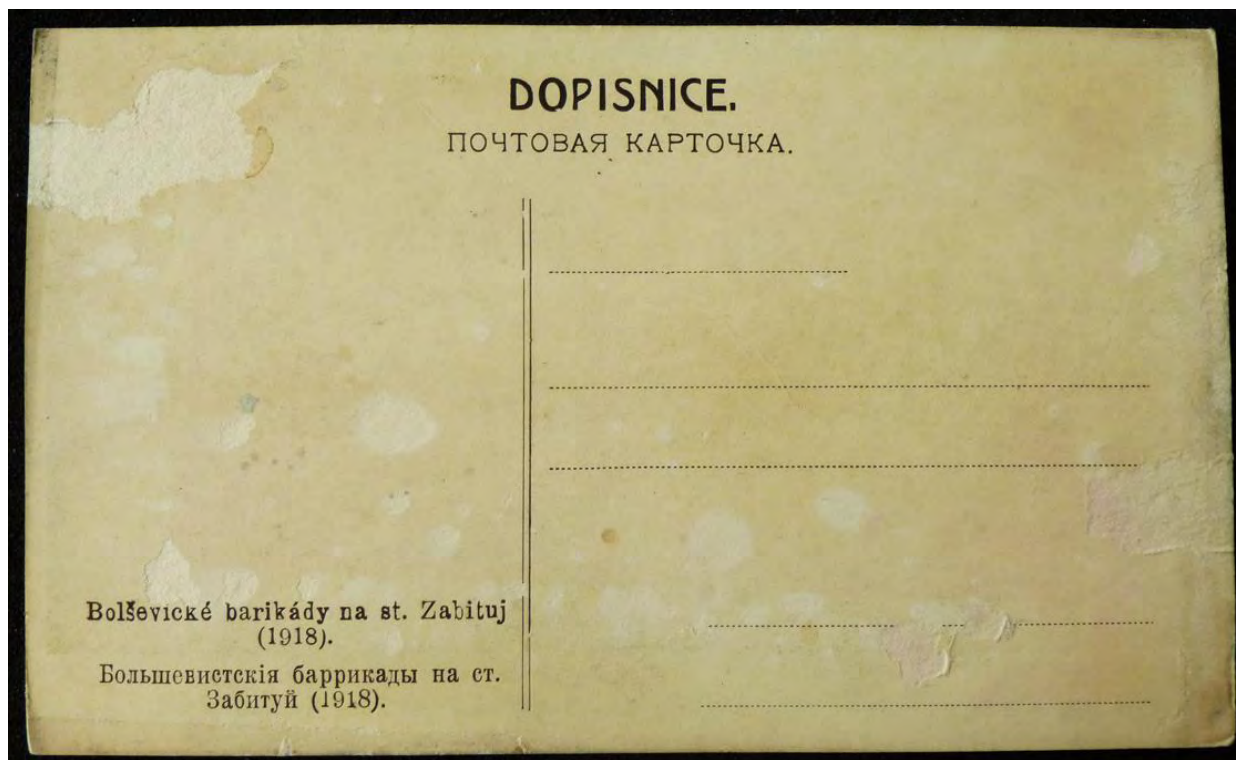
a) Na výzvědáčích (První pluk)

b) Bolševické barikády na stanici Zabityj

c) První pluk na Vrchním Uslově u Kazaně

d) Husitský válečný vůz na vojenské slavnosti v Irkutsku

2) Vyhledej, za jakým účelem byly dopisnice vydávány.

© ČŠBH, o. s. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>
Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního programu
Podpora vzdělávání v jazycích národních menšin a multikulturní výchovy v roce 2013.
Mediální partner: Český rozhlas - Radio Praha